IL-VERITA' ARTISTIKA

Il-ħmira tal-Arti hija l-immaġinazzjoni. Mill-ħjut imżewqa tagħha intisġet ix-xoqqa tal-poeżija, tal-iskultura, tal-mużika, tal-pittura u ta' kull tifwir ieħor tal-qalb imħeġġa tal-bniedem. X'rabta hemm bejn l-immaġinazzjoni wir-realtà? Intellettwalment, x'rabta hemm bejn l-immaġinazzjoni wil-verità? Għal ħafna l-immaġinazzjoni hija sinonimu ta' gidba artistika, gidba inkonxja, ħarba mir-realtà fl-irrealtà; kwien ta' qawsalla li jintfew wara ftit hin u minnhom ma jħallu l-ebda fdal għax qatt ma kienu kwien reali — qatt ma kienu l-aċċident ta' sostanza dejjiema imma l-aċċident ta' aċċident — fantasma tas-smewwiet mibdulin fi ġnien li minnu jikbru għal ftit tal-hin, għal rebbiegħa qasira, terħa ward waħda ma' ġenb l-oħra milwiema fid-dija tax-xemx li tolqothom bis-sjuf tagħha lewwiena.

Li kieku l-immaġinazzjoni artistika ma kellhiex saħħa akbar minn hekk, kien ikollna naslu għall-fehma li la darba l-ħmira tal-Arti hija l-immaġinazzjoni u l-immaġinazzjoni ma hix ħlief gidba artistika, invenzjoni battala tal-ispirtu tal-bniedem, l-Arti ma għandha l-ebda rabta mal-verità — fi kliem ieħor, kien ikollna ngħidu li l-Arti hija intellettwalment gidba inkonxja, delirju, tħewdin tal-ispirtu marid tal-Bniedem imdejjaq.

Imma qabel naslu għal din il-fehma li jiena niċħadha minn issa, insaqsu lilna nfusna. "U x'inhi l-verità?". Pilatu għamel din il-mistoqsija; ma għarafx iwieġeb u ħasel idejh minnha għal kollox bħalma, mingħalih, kien ħasel idejh mid-Demm tal-Imsallab.

Il-filosofi għandhom id-definizzjoni tagħhom tal-verità — hu veru dak li jeżisti. Mhux veru dak li ma jeżistix. Mela l-eżistenza hija s-sies tal-verità oġġettiva. Mingħajrha ma hemmx verità. Imma dawk li jiċħdu l-eżistenza jew realtà ta' kull ħaġa li ma teżistix kif narawha b'għajnejna u mmissuha b'idejna jixbhu lil dawk li jiċħdu l-eżistenza ta' ħlejjaq bla ġisem.

It-teoloġija tgħidilna li jeżistu l-anġli u b'att ta' fidi reliġjuża aħna nemmnu. Il-filosofija tweltaq billi tgħidilna li jistgħu jeżistu. *Il-poeti jgħidulna li jeżistu il-*fairies, *spirti li jagħmlu l-qalb bħat-Tama jew jaqtgħu l-qalb bħad-Disperazzjoni, ġliba passjonijiet u xenqiet marbutin ma' tqanqil ir-ruħ; ideali, sbuħijiet li ma humiex ta' din id-dinja, ħolm ta' ġmiel li ma warrad qatt fil-ħamrija tal-ġonna tal-art; Eden, El Dorado il bogħod fejn għajn ta' bniedem ma' twassalx; u personifikazzjonijiet ta' ideat u xewqat li l-Fiżika tiċħadhom u l-Anatomija ma tafhomx għax qatt ma ġabithom taħt is-sikkina tagħha għat-taqtigħ.*

Imma nwieġbu l-mistoqsija: Ix-xenqiet u ħfantiż tal-poeta huma realtajiet jew sthajjil fieragħ ta' bniedem inkwiet? It-teologi wil-filosofi ma' argumenti oħra biex jipprovaw ir-realtà tal-immortalità tal-bniedem, isemmu x-xenqa li hemm f'kull wieħed minna għal ħajja dewwiema. U jgħidu li hekk kif ix-xenqa tal-għatx tipprova l-eżistenza tal-ilma u tal-ġuħ l-eżistenza tal-ikel, hekk ukoll ix-xenqa tal-eternità tipprova l-immortalità tar-ruħ. Il-poeta għandu l-argument filosofiku tiegħu. Fuq l-istess argument l-artist jipprova r-realtà tad-dinja tiegħu fantastika: Ir-Realtà Artistika tal-poeżija, tal-mużika, tal-pittura u tal-iskultura.

Ladarba fil-bniedem-artist jitnisslu u jitfissru xewqat u xenqiet tar-ruħ bil-fors li hemm korrispondenza mistika bejnhom u bejn realtà mistura li tisboq is-sensi għax hija r-realtà ta' dinja soprannaturali—dinja spiritwali. Dan hu l-aqwa argument tal-Metafiżika Artistika. Ir-razzjonalisti jiċħdu r-realtà tal-ispirtu tal-bniedem għax jgħidu li l-prova tal-eżistenza ta' din ir-realtà ma taqax taħt is-sensi u għalhekk ma tistax tweltaqha. Li ma tistax tweltaqha kif inweltqu l-eżistenza ta' oġġetti materjali hu minnu imma ma nistgħux b'daqshekk ngħidu li ma jeżistux. Għax għandna, qabel xejn, nifhmu sewwa li r-realtà oġġettiva hija biss dik li taqa' taħt ĦAMES SENSI —dak li tista' tarah, tmissu, tismgħu, ixxommu, idduqu. Imma hemm realtajiet oħra, realtajiet li konna nistgħu nipprovawhom kieku flok ħamsa kellna sebgħa, għaxra, mitt sens. Għandna ħames sensi biss; daqshekk nistgħu ngħidu, imma ma nistgħux ngħidu li ma satax kellna *għaxar sensi, mija u iżjed. U għalhekk ma nistgħux niċħdu kull realtà li ma nistgħux nipprovawha għax ma għandniex is-sens meħtieġ għaliha għalma l-agħma ma jistax jiċħad l-ilwien tas-sema wil-ward għax ma għandux għajnejn biex jarahom, jonkella bħalma t-trux ma jistax jiċħad ir-realtà tal-għana tal-agħsafar, il-mużika ta' Chopin, id-daqq tal-qniepen wit-tgelgil tal-ilma fuq il-blat tal-widien għax jonqsu s-smigħ. Hekk ukoll ma nistgħux niċħdu r-realtà ta' dawk ix-xenqiet li ma għandniex sens materjali biex nikkomunikawhom lill-moħħ li hu ċ-ċentru fejn jiġu reġistrati l-*impressjonijet ma*terjali ta' oġġetti li għandhom eżistenza materjali. Lanqas ma nistgħu ngħidu li ma hemmx ħlief realtà waħda — ir-realtà materjali. Kull*

ma nistgħu ngħidu hu li jonqsuna s-sensi meħtieġa biex nistgħu nirreġistraw l-eżistenza ta' realtà li ma hix materjali bħalma hija l-eżistenza ta' dak kollu li l-poeti jixxenqu fil-poeżiji tagħhom ispirati jonkella ta' dak it-tixniq li Chopin u Tchaikovski fissru fil-mużika tagħhom. Id-difiża tal-valuri artistiċi ssir bl-istess mod tad-difiża tal-valuri spiritwali, il-valurj tar-Reliġjon. Għalhekk bejn Arti u Reliġjon hemm xebh u rabta kbira; xebh fis-sostanza u fil-forma jew stil kif nistgħu naraw mill-kitba tal-Profeti tal-Għaqda l-Qadima. Għalhekk ukoll xi artisti li jitilfu l-ordni tal-preċedenza, jagħmlu l-Arti reliġjon ta' ħajjithom. Mela l-Arti bħar-Reliġjon hija t-tifsira ta' realtà li ma taqax taħt is-sensi — realtà soprannaturali. Arti u Reliġjon jintisġu flimkien bħal ilwien ta' qawsalla — kull lewn simbolu ta' ideal, ta' xenqa — li jixegħlu ruħ il-bniedem fis-siegħa tal-ispirazzjoni, fil-ħin tal-għaqda mistika bejn ir-Realtà u l-Ideal, żwieġ mistiku bejn Alla wil-Bniedem.

Nistgħu għalhekk ngħidu li l-Arti mhux biss hija tifsira ta' verità imma, bħar-Reliġjon, għandha bażi reliġjuża. Infakkarkom fil-poeżiji ta' Dante Alighieri u ta' Francis Thompson. U lil dawk li bħalissa qed jiftakru fil-ħafna artisti anti-reliġjużi nweġibhom li dan ma jwaqqax dak li qed ngħid. L-artist huwa anti-reliġjuż, meta jitlef is-sens tal-proporzjon u jagħmel l-Arti reliġjon tiegħu u jaqta' bl-akbar ħsara tiegħu u ta' ruħu, ir-rabta li hemm bejn ir-Reliġjon u l-Arti. L-Artist kbir huwa dak li jagħraf ir-rabta bejn il-waħda u l-oħra.

Li l-Arti għandha bażi reliġjuża jafuh il-materjalisti li fil-għama ta' qalbhom imħassra jikkumbattu lill-waħda u lill-oħra. U mhux għalxejn. Għax l-Arti wir-Reliġjon it-tnejn jiftħu għajnejn il-bniedem għal realtajiet li jinħassu fina imma li l-ebda wieħed mill-ħames sensi ma jista' iġibhom taħtu. Il-poeta jħoss *u dak li* jħoss *billi ma jaqax taħt xehdet is-sensi materjali ma jistax ifissru ħlief simbolikament bħall-poetà mistiku San Juan de La Cruz, bħal Santa Tereża ta' Lisieux u bħal Ġesù Kristu nnifsu li biex ifisser ir-realtajiet spiritwali tas-saltna ta' Missieru inqeda bil-parabola. L-arti hija rappreżentazzjoni parabolika ta' realtajiet spiritwali. F'dinja oħra dak li l-artist imnebbaħ* iħoss *u ma jistax ifisser ħlief parabolikament u simbolikament għad irid iseħħ — xi darba, x'imkien. In-natura għandha varjetajiet bla tarf ta' ħajja, għamliet u lwien, fuq l-art, taħt il-baħar u fl-arja ta' madwarna — realtajiet materjali li ħafna minnhom lanqas nafu bihom. Kif nistgħu niċħdu l-eżistenza ta' varjetà oħra bla tarf ta' realtajiet spiritwali li l-artisti kbar, l-artisti ispirati, jilmħu w jħossu bil-qawwa ta' nar li jaħraqhom minn ġewwa, isaffihom, inaddafhom, jerfagħhom fuq il-kotra, bħal profeti ta' dinja akbar u isbaħ xi darba, x'imkien?*